

**КНИЖЕВНАТА
КРИТИКА
ЗА ДЕЛОТО НА
РАДОВАН П. ЦВЕТКОВСКИ**

ДИРЕКЦИЈА ЗА КУЛТУРА И УМЕТНОСТ - СКОПЈЕ

КНИЖЕВНАТА КРИТИКА ЗА ДЕЛОТО НА
РАДОВАН П. ЦВЕТКОВСКИ

Преводил
Д-р Васко Тоциновски

МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК

Издавачката куќа
"Слово" Скопје

1988

ИЗДАВАЧКАТА КУЌА "СЛОВО" СКОПЈЕ

СКОПЈЕ

МАКЕДОНСКА КНИЖЕВНА КРИТИКА

Приредил
Д-р Васил Тоциновски

Уредник
Анче Кузмановска

Извршен уредник
Божо Стефановски

Технички уредник
Горѓи Лазаревски

Издавач
Дирекција за култура и уметност - Скопје

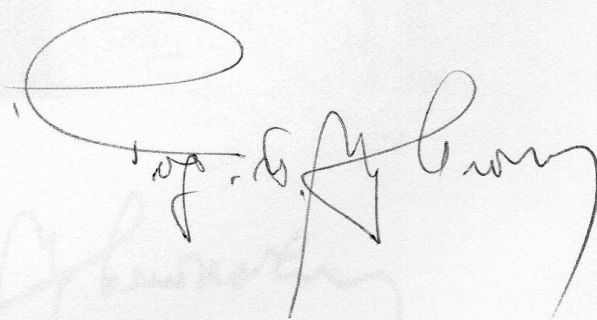
За издавачот
Никола Глигоров

КНИЖЕВНАТА КРИТИКА ЗА ДЕЛОТО НА РАДОВАН П. ЦВЕТКОВСКИ

Приредил
Д-р Васил Тоциновски

За најголемо срдце благодарност
Елена Младеновска со
особита почит

1 октомври 2004 г.
Скопје

Дирекција за култура и уметност
Скопје, 2004

ЛИТЕРАТУРНО-ФОЛКЛОРНИ И ЈАЗИЧНИ СТУДИИ

Радован П. Цветковски, „Отаде и одавде времето“,
изд. „Академски печат“, Скопје, 2003

Својата книжевна продукција во 2003 година Радован П. Цветковски ја збогати со три нови книги - „Видувања“, „Демирхисарски и други сказанија“ и „Отаде и одавде времето“. Станува збор за литературно-историски истражувања, фолклорни материјали и согледби за фолклорот, рецензии, но и за лингвистички студии во рамките на дијалектологијата сместени во три посебни изданија. Трите книги се значаен прилог во проучувањето на македонските литературно-историски и фолклорни збиднувања.

Материјалот во книгата „Отаде и одавде времето“ е систематизиран во три дела. Првиот дел содржи истражувања од литературната историја и тоа конкретно од времето на постилинденските настани, периодот меѓу двете светски војни, но и по Втората светска војна, каков што е на пример прилогот за ѕидните и другите училишни весници и списанија во Битола. Првите три статии се посветени на тројца значајни македонски дејци - Арсени Јовков, Никола Јонков - Вапцаров и Кочо Рацин. Творештвото на Јовков се разгледува во рамките на генерацијата поети за Илинден, додека студијата за Вапцаров изобилува со еден полемички тон во врска со неаргументираното присвојување од бугарските литературно-историски кругови на овој наш, македонски, но и светски поет, како што потенцира Цветковски. Кусата статија за Рацин е мошне интересна од аспект на тоа дека станува збор за многу ретките примероци од првото издание на поетската збирка „Бели мугри“. Особено место во првиот дел од оваа книга му се дава на делото на познатиот литературен критичар Доне Пановски. Цветковски го разгледува во општи црти животот и творештвото на Пановски, но интересот се проширува и на неговата заоставнина, а мошне впечатлива е статијата во која се обработува посветата како жанр и тоа врз конкретен материјал - книги со посвета во библиотеката на литературниот критичар Доне Пановски. Сепак, од особена важност се податоците кои зборуваат за литературната заоставнина на Пановски чиј голем дел сè уште чека за објавување. Така, според согледбите на Цветковски, заоставнината на Пановски содржи 16 ракописи од различни жанрови - раскази, критики, огледи, есеи, монографија за селото Буф, афоризми и друго. Се разбира, оваа статија во својата основа, покрај другото, има и еден императив - што поскоро да се објави она што е литературна заоставнина на Пановски, дотолку повеќе што, главно, станува збор за ракописи кои веќе се подготвени за печат. Во рамките на првиот дел од книгата ќе треба да се спомне и статијата со наслов „Поезијата на Богоја Таневски во македонската периодика до крајот на шеесеттите години или и 'Угорнина', негова прва поетска книга“ во која Цветковски повторно практикува еден полемичен тон, пред сè поради тоа што институциите во Скопје, како административен, но и културен центар

на Македонија, многу тешко ги прифаќаат литературните творци од внатрешноста. Таков е случајот и со поетот Богоја Таневски којшто поминал низ разни перипетии во скопските издавачки куќи додека не ја објавил својата прва поетска книга. Во таа смисла Цветковски резигнирано пишува: „Сега се поставува прашањето зошто така пресекле издавачите 'Култура' и 'Кочо Рацин' и рецензентот Милан Ѓурчинов? И уште повеќе - зошто Милан Ѓурчинов не му верувал на Лазо Каровски во поетското протежирање на Богоја Таневски? Не е ли пак сè ставено на релација Скопје и внатрешноста? По сè, произлегува да веруваме дека ваквите координантни размислувања се точни, зашто Богоја Таневски не е осамен случај. Во слична ситуација биле, на пример Доне Пановски, Радован П. Цветковски, Никола Кочовски итн.“. Сосема очигледно е од овој сегмент дека Цветковски отворено зборува за проблемите без да избегнува при тоа дури и конкретно да наведе имиња и презимиња на оние кои на свој начин биле инволвирани во случајот, па и во поопштата проблематика.

Во вториот дел од книгата авторот се задржува на мноштво фолклорни прашања од областа на обичаите, на народната поезија и на фолклорните одрази во современата литература. Особено значајни се студиите за бабарскиот обичај во Демирхисарско и во селото Буф, но и во другите села северозападно од Лерин со оглед на фактот дека станува збор за една традиција на македонскиот народ која, за жал, полека ама сигурно, одумира. Целта е да се спасат од заборав составните елементи на ваквите стари македонски обичаи. Покрај описот на ритуалите и на обредните песни, во студиите се назначуваат и повеќе легенди кои се поврзани со бабарскиот обичај. Цветковски применува и еден неопходен компаративен метод при описот на обредот, зашто во различни села се јавуваат значајни, па дури и суштински диференцијални црти во изведувањето на обичајот, односно ритуалите. Назначените сознанија секој пат се поткрепуваат со факти, како на пример за бабарските гробови кои се сведоштво за еден сегмент од бабарските ритуални игри - кога ќе се сретнат две бабарски групи од две села, често „паѓа крв“, односно средбата не поминувала без жртва. Мошне значаен е овде прилогот за бабарските обичаи во Буф и во другите лерински села со оглед на фактот што станува збор за еден дел од Македонија од којшто многу Македонци се протерани и дел којшто се наоѓа сè уште под окупација на Грција. Ваквите записи навистина „го корнат“ од заборавот традиционалниот обред со бабарските игри во минатото на македонскиот народ, еден дел од душата на тој народ кој бил буквално избркан од своите родни огништа. Покрај овие студии, како што веќе беше спомнато, Цветковски ги проучува и фолклорните белези во македонската литература, или поконкретно - обичајните елементи во „Бегалка“ и во „Чорбаџи Теодос“ од Васил Иљоски и фолклорните елементи во романот „Арамиско гнездо“ од Ѓорѓи Абаџиев. За драмите на Иљоски ќе биде забележано: „Кај Васил Иљоски скоро во сите драмски дела е присутен фолклорниот елемент, но најколеритен, што се однесува до употребата на тој елемент - од песната па сè до кратките фолклорни жанрови (пословици, гатанки, изреки, благослови и клетви) е во социјално битовата драма 'Бегалка' и во комедиите 'Чорбаџи Теодос' и 'Свадба', зашто авторот директно се напојувал од

народниот бит и израз“. Од друга страна, пак, кога зборува за делото на Абаџиев, Цветковски често прави паралела со творештвото на Стале Попов за да покаже и да докаже дека сепак „Горѓи Абаџиев нецелосно го познавал битот на луѓето од зафатените географски простори во романот (Крушевско, Прилепско, Демирхисарско). Токму затоа го нема оној целосен реалистичен пристап и онаа колоритна употреба на фолклорните елементи како во 'Крпен живот' на С. Попов“. Исто така, во овој дел од книгата Цветковски се занимава со народната поезија и тоа онаа од НОВ, но и со народни песни од Охридско во кои се спомнува Битола. Како составни елементи на вториот дел од книгата се и предговорите кои авторот ги напишал кон двете книги за сказанијата и кон книгата за пословиците.

Двете фолклорно-јазични студии кои се сместени во третиот дел од книгата потврдуваат дека авторот во својата творечка работилница особено место му отстапува на демирхисарскиот ареал. Тоа, се разбира, го покажаа и двете книги во кои беа објавени сказанија од Демир Хисар, но овде интересот се проширува и на лингвистички аспект. Првата студија со наслов „Од фолклорните и јазичните записи во демирхисарското село Сопотница“ претставува една минијатурна монографија за посоченото населено место со сите негови покарактеристични белези. Среќаваме овде податоци за местоположбата на селото, за црквата, за структурата на населението, за историјатот, за антропонимите и за топонимите, за обичаите, за потеклото на фамилиите и слично. Како прилози во овој кус текст за Сопотница се вметнати легенди и неколку народни песни. Вториот текст, којшто е и последен во оваа книга, се однесува на јазичните особености на демирхисарскиот говор. Низ еден обемен материјал се нудат карактеристиките на овој наш дијалектен реон при што Цветковски секогаш инсистира да ги покаже оние јазични елементи кои овој говор го оддалечуваат од другите говори, но и оние јазични црти со кои демирхисарскиот говор се приближува кон соседните дијалектни области. Значаен е овој лингвистички труд и по тоа што во него со мошне сериозна аргументираност се вршат одредени корекции на досегашните сознанија за овој говор, особено на сознанијата кои од поодамна ги понуди Божидар Видоески. При описот на овој дијалект се вршат јазични анализи од фонолошкото преку морфолошкото па сè до лексичкото рамниште. Трудот за првпат се објавува во оваа книга и е вреден прилог кон проучувањето на дијалектологијата на македонскиот јазик. Во него како илустрација се приложени и неколку народни приказни од демирхисарскиот регион.

„Отаде и одавде времето“ е книга за македонската литература, за македонскиот фолклор и за богатиот македонски дијалектолошки систем. Таа содржи литература и литературна историја, обреди и фолклорни материјали и јазични елементи. Полемичкиот тон со корективен акцент во одредени студии ѝ дава особена тежина, но и свежина на книгата.

СОДРЖИНА

ПРЕДГОВОР

Д-р Васил Тоциновски, <i>Критичката рецепција за Радован П. Цветковски</i>	9
---	---

КНИЖЕВНИ КРИТИКИ

1. Доне Пановски, <i>Радован П. Цветковски</i>	15
2. Васил Тоциновски, <i>Радован П. Цветковски – пет децении творечка опстојба</i>	36
3. Петко Домазетовски, <i>Поетски свет на едноставна и изворна инспирација</i>	43
4. Атанас Тасевски, <i>Тага по неповратот</i>	47
5. Трајко Ц. Огненовски, <i>Питорескен поетски албум</i>	50
6. Доне Пановски, <i>Радован П. Цветковски: „Моето поднебје“, песни</i>	52
7. Доне Пановски, <i>„Орачите и месечината“ од Радован П. Цветковски</i>	53
8. Југо Павловиќ, <i>Десет одбрани песни</i>	55
9. Васил Тоциновски, <i>Кругови на болката</i>	60
10. Милан Р. Головодовски, <i>Инспирацијата и рационалноста во поезијата</i>	63
11. Стево Гаџовски, <i>Четири кругови – повеќе поетови лузни</i>	65
12. Георги Арсовски, <i>Меѓу каменот и небото – детството</i>	66
13. Васил Тоциновски, <i>Предела од минатите времиња</i>	69
14. Доне Пановски, <i>За поетското творештво на Радован П. Цветковски</i>	71
15. Видое Подгорец, <i>Литературната актива на Радован П. Цветковски</i>	73

16. Христо Петрески, <i>Лирски дневник</i>	74
17. Васил Тоциновски, <i>Проширените значења на сликата</i>	75
18. Георги Арсовски, <i>Разделба со интимата, со белината</i>	77
19. Љубомир Груевски, <i>Бели несоници</i>	80
20. Петар Ширилов, <i>Синтеза на поетското и историското</i>	81
21. Душан Балан, <i>Мојот дедо</i>	82
22. Науме Радически, <i>Стихови што се и едно потресно сведоштво</i>	83
23. Васил Тоциновски, <i>Низ голготите на историјата</i>	86
24. Веле Смилевски, <i>Проширување на мотивско-тематскиот круг на поетските интересирања</i>	88
25. Христо Петрески, <i>Личното и општото</i>	89
26. Драгица Божинова, <i>Стихови за славејот кога в гранки ја запира својата песна</i>	90
27. Доне Пановски, <i>Нови делови за поетскиот мозаик</i>	98
28. Ката Мисиркова – Руменова, <i>До каде дотекува реката непокор</i>	103
29. Доне Пановски, <i>Радован П. Цветковски и неговата поетска збирка „Кога ѕвездите кон небото паѓаа“</i>	104
30. Доне Пановски, <i>Поетски избор од Радован П. Цветковски</i>	106
31. Сашо Т. Огненовски, <i>Поетот на својот роден крај</i>	107
32. Петар Т. Бошковски, <i>Од другата страна на превалецот</i>	111
33. Доне Пановски, <i>Стихови на таговност</i>	114

34. Тодор Мицов, <i>Поетско-филозофски поглед на јазолот животот</i>	118
35. Томе Арсовски, <i>Песната како духовен сеизмограф</i>	121
36. Тодор Мицов, <i>Корените на поетот корените на поезијата</i>	123
37. Васил Тоциновски, <i>Неговото величество поетот</i>	126
38. Богоја Таневски, <i>Корени на нашето опстојување</i>	128
39. Владимир Костов, <i>Лирски штимунзи</i>	131
40. Васил Тоциновски, <i>За мудроста на поетскиот исказ</i>	134
41. Тодор Мицов, <i>Мисловни јазли за разгатнување на душевните јазли</i>	136
42. Мишо Китаноски, <i>Поетски тревожни звуци</i>	138
43. Панде Манојлов, <i>Реалното време на поетот</i>	141
44. Васил Тоциновски, <i>Човековото распетие</i>	144
45. Виолета Мартиновска, <i>Патриотски поетски мотиви</i>	148
46. Доне Пановски, <i>Одгласи на Илинден во уметничката поезија</i>	150
47. Југо Павловиќ, <i>Со Итака во срцето</i>	152
48. Доне Пановски, <i>Современата поезија на Битола</i>	154
49. Васил Тоциновски, <i>Миладиновци во современата македонска поезија</i>	157
50. Цане Андреевски, <i>Инспирации од животот и идеите на К. П. Мисирков во нашата поезија и проза</i>	158
51. Васил Тоциновски, <i>Крсте Мисирков во современата македонска поезија</i>	159
52. Доне Пановски, <i>Одгласи на НОВ и Народната револуција во уметничката поезија</i>	161

53. Васил Тоциновски, <i>Дедо Иљо Малешевски во уметничката литература</i>	162
54. Д-р Благој Стоичовски, <i>Дедо Ило во уметничкото творештво</i>	163
55. М-р Методи Манев, <i>Прозното творештво на Радован П. Цветковски</i>	164
56. Доне Пановски, <i>Книга со функционални дијалози</i>	169
57. Васил Тоциновски, <i>Необичноста на катадневието</i>	172
58. Петре Димовски, <i>За вечната тема – љубовта</i>	174
59. Доне Пановски, <i>Радован П. Цветковски: „Ангелот и клучот“</i>	175
60. Д-р Томе Саздов, <i>Впечатливите „Сказанија демирхисарски“ запишани од Радован П. Цветковски</i>	176
61. Тодор Мицов, <i>Бисерна низа од сказанија како хумористичен романозапис</i>	178
62. Васил Тоциновски, <i>Од народната раскажувачка традиција</i>	180
63. Ранко Младеноски, <i>Анегдотски фолклорни записи</i>	182
64. Александар Стерјовски, <i>„...Кога мртва сабота била во петок“</i>	185
65. Доне Пановски, <i>Навраќање кон детството</i>	187
66. Никола Кочовски, <i>Успешно навраќање кон детството</i>	190
67. Доне Пановски, <i>Раскажување за детството</i>	193
68. Тихо Најдовски, <i>Успешно деби</i>	196
69. Кире Неделковски, <i>Раскази за детството</i>	198
70. Доне Пановски, <i>„Смокот пештерски“ на Радован П. Цветковски</i>	199
71. Александар Поповски, <i>Приказна за Рашко и дедо му Глигур</i>	200

72. Петре Димовски, <i>Интересно прозно остварување</i>	203
73. Никола Кочовски, <i>Детство во селото</i>	206
74. Доне Пановски, <i>Поема за детето и детството</i>	209
75. Александар Поповски, <i>Портата на лозјето, портата на срцето</i>	211
76. Тодор Мицов, <i>Приказничното лозје</i>	214
77. Никола Кочовски, <i>Младите души во преградка со руралното</i>	216
78. Христо Петрески, <i>На патот кон ризницата на умствените богатства</i>	219
79. Ранко Младеноски, <i>Литературно-фолклорни и јазични студии</i>	222
80. Мишо Јузмески, <i>Нов бисер на македонската книжевна ризница</i>	225
81. Добре Тодоровски, <i>Дело со национални вредности</i>	227
82. Васил Тоциновски, <i>За вонвременските димензии на литературата</i>	229
83. Владимир Костов, <i>Осврт кон студијата „Јазичните особености на демирхисарскиот говор“ од Радован П. Цветковски</i>	232
84. Писателот Радован П. Цветковски пред дванаесет прашалници	235
85. Владо Додовски, <i>Поет на пејзажот и на патриотизмот</i>	239
86. Мишо Китаноски, <i>Мојата поезија – моето поднебје</i>	241
87. Веле Смилевски, <i>Книга за едно поднебје</i>	243
88. Кенан Хасаноски, <i>Поезијата како опсесија</i>	245
89. Елеонора Спасевска, <i>Просветни работници – наши соработници, Радован П. Цветковски</i>	247
90. Николче Вељановски, <i>Разговор со писателот Радован П. Цветковски</i>	248

91. Владимир Костов, <i>Раде</i>	252
92. Доне Пановски, <i>Значајно поетско остварување</i>	253
93. Менде Младеновски, <i>Добитник на наградата „4 Ноември“</i>	255
94. Богоја Таневски, <i>Чувар на совеста</i>	256
95. Панде Манојлов, <i>Творец кој остави траги во македонската литература</i>	257
96. Ричард Иванишевиќ, <i>Радован П. Цветковски – разновиден книжевник и разнообразен литературен истражувач</i>	258

ХРОНОЛОГИЈА, БИБЛИОГРАФИЈА, ЛИЧНИ ИМИЊА

Радован П. Цветковски <i>Хронологија</i>	259
<i>Библиографија на критиката за делата на Радован П. Цветковски</i>	269
<i>Лични имиња</i>	279

Издавач
Дирекција за култура и уметност - Скопје

Книжевната критика за делото на
Радован П. Цветковски

Јазична редакција
Божо Стефановски

Компјутерска обработка
Ѓорѓи Лазаревски

Идејно-графичко решение на корицата
Билјана Стевковска - Савиќ

Печати
Академски печат - Скопје

Тираж: 300 примероци

CIP - Каталогизација во публикација
Народна и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“,
Скопје

821.163.3-95
821.163.3.09 Цветковски, Р.П.

КНИЖЕВНАТА критика за делото на Радован П. Цветковски /
приредил Васил Тоциновски. - Скопје : Дирекција за култура и
уметност, 2004. - 290 стр. ; 24 см.

Радован П. Цветковски : хронологија: стр. 263-268. - Библиографија
на критиката за делата на Радован П. Цветковски: стр. 269-277

ISBN 9989-872-27-9

1. Тоциновски, Васил 2. Цветковски, Радован П.
а) Цветковски, Радован П. (1931-) - Студии, есеи, критики
COBISS.MK-ID 58347018

Детство: Село со сета негова идила. Стари огништа. И сè меѓу ножот и тиквата како ѓаволот во црквата. Прв допир со книгата се приказните на дедо ми.

По 1944-та Битола, дозавршување на основното училиште и почеток на учителската школа. И пак од другата страна на брегот, наспроти професорот по литература. Првпат заедно в театар, првпат на опера и прва средба со писатели: поетот Венко Марковски и драматургот Васил Иљоски.

Младост: Ја полнев душата со книгите на Толстој, Гогољ, Достоевски, Пушкин, Мајаковски, Чехов, Мопасан, Иго, Крлежа, Сингер, Горки, Рацин, Станковиќ, Дучиќ, Радичевиќ. Ги осознавав приказните и раскажувањата на дедо ми за неговото печалбарење во Букурешт, Тирана, Стамбол и Америка низ причинето патување со него по светот.

Враќање в село: Надвор од себеси. Книжевна врска „Нов ден“, „Књижевне новине“ и книгите за кои доаѓав дури во Битола. Конечно - првата напишана поетска книга и долго чекање за објавување без дочекување. Не си во метрополата, си ништо. Сфатив, не вреди откажувањето. Пишував.